

ROOISE STREKEN 22: ROOISE KAPELLEN deel 1

Minder kerken maar meer kapellen

In het van huis uit grotendeels katholieke Brabant wordt in onze tijd van deconfessionalisering in een rap tempo het ene na het andere kerkgebouw gesloten. Zo hebben ook in Sint-Oedenrode de Eerschotse, Boskantse en Ollandse kerk hun deuren moeten sluiten. Sluiting van de kerken loopt gelukkig niet één op één parallel met het verdwijnen van de normen en waarden die het geloof gedurende vele eeuwen ons gebracht heeft. Hoewel aan verandering onderhevig, lijkt de kern te blijven bestaan. Misschien uit zich dat ook wel in de vele kapellen die in Rooi te vinden zijn. Sommigen hiervan zelfs van zeer recente datum. Wie door Rooi fietst komt altijd wel ergens bij een kapel uit. Vaak wordt er dan gestopt en een kaarsje aangestoken. De kapellen die hier bedoeld worden zijn niet de kapellen in of aan de kerken zoals bijvoorbeeld de Mariakapel in het voorportaal van de Martinuskerk of de twee kapellen bij de entree van de Nijnselse kerk. Het zijn de losstaande kleine bedehuizen die meestal niet rechtstreeks vallen onder de verantwoordelijkheid van een pastoor en waarin of waarbij nooit of slechts bij uitzondering een mis wordt opgedragen. Sommige kapelletje zijn zelfs zo klein dat ze nauwelijks te betreden zijn. Over het algemeen worden zij gebruikt voor individuele devotie en zijn zij een plaats voor bezinning, godsvrucht of dienen zij simpelweg als rustplaats. Het woord kapel 'cappa' is middeleeuws Latijn en betekent 'kap' of 'mantel met kap'. Het verkleinwoord is 'capella': manteltje. Met het woord 'capella' werd in de middeleeuwen oorspronkelijk de mantel van Sint Maarten bedoeld. Het heiligdom waarin dit manteltje werd bewaard werd ook capella genoemd en zo kreeg in de loop der tijd elk klein bedehuis de naam 'kapel'. In Rooi zijn maar liefst 8 van zulke kapellen en elke kapel kent haar eigen unieke verhaal.

De oudste kapel, de Antonius van Padua bedevaartkapel uit 1927 in het processiepark in Nijnsel

Een van de kruiswegkapelletjes bij de Nijnselse bedevaartskapel in het processiepark.

1 De bedevaartskapel in Nijnsel, voor pelgrims uit de hele Meierij

De oudste, nog grotendeels originele, kapel is de bedevaartskapel in Nijnsel. Vanaf de 15^e eeuw heeft er in Nijnsel al ooit een kapel gestaan. Deze was toegewijd aan de 3^e eeuwse Egyptische heilige, Antonius-Abt. Later, in de christelijke middeleeuwen, krijgt hij de bijnaam 'Antonius met het varken'. Hij is namelijk de pestheilige en de naar hem genoemde verpleegorde, de Antonieten, mag in ruil voor hun diensten aan de pestlijders hun varkens vrij rond laten lopen om zo hun kostje bijeen te scharrelen. De kapel wordt na de Tachtigjarige Oorlog, 1586-1648, als de protestanten hier de baas worden, gesloten en vanaf de 18^e eeuw nog een tijd als schooltje gebruikt om tot slot in 1882 gesloopt te worden. Maar 'Antonius met het varken' wordt niet vergeten. Zo draagt de in 1888 in Nijnsel opgerichte handboogvereniging nog zijn naam.

Als Johannes Panken in Nijnsel als bouwpastoor een kerk gaat bouwen ligt het voor de hand dat de in 1911 ingewijde kerk en de Nijnselse parochie naar 'Antonius met het varken, genoemd wordt. Maar Panken is een vurig vereerder van een andere Antonius, namelijk de 13^e -eeuwse Italiaanse heilige 'Antonius van Padua'. Deze heilige is begin 20^e eeuw veel meer populair dan zijn naamgenoot met het varken. De pest is immers in deze contreien verdwenen maar Antonius van Padua die als heilige bij 'verloren zaken' ingeschakeld kan worden was, en is trouwens nog steeds, keihard nodig want 'spullen verliezen' is van alle tijden. Bovendien is pastoor Panken op zijn naamdag, 13 juni, geboren en dat is - vanwege de weersomstandigheden - een veel meer geschikte datum om feest te vieren en geld spenderende pelgrims te trekken dan januari, de maand waarin zijn concurrent z'n feestdag heeft. De pastoor heeft dus, volgens hemzelf althans, 'doorslaggevende argumenten' om 'Antonius van Padua' in te wisselen voor 'Antonius met het varken'. De parochie volgt hem uiteraard want in die tijd, de tijd van het 'Rijke Roomse Leven' is de wil van de pastoor bijna wet. Fanatiek als hij is, start Pastoor Panken met de 'Meierijsche bedevaart', met vieringen ter ere van Antonius op de tweede zondag in juni. Vele pelgrims die hulp zoeken bij het terugvinden van hun verloren eigendommen beproeven hun geluk Nijnsel. De kerk is te klein voor al die bedevaartsgangers en de vieringen worden daarom in het, naast de kerk gelegen, processiepark gehouden. Aanvankelijk worden de missen opgedragen in een kiosk, maar vanaf 1927, als er in het park een kapel gebouwd wordt, in de bedevaartskapel. De kapel is gebouwd in 'eclectische stijl' hetgeen vertaald kan worden met 'diverse bouwstijlen' of door de fijnproevers soms ook wel oneerbiedig getypeerd wordt als een 'allegaartje aan stijlen'. In de jaren zestig als de deconfessionalisering inzet zwakken de Antoniusvieringen af en raakt de kapel in verval. Pas jaren later, in 1986 ter ere van het 75 jarig bestaan van de parochie wordt er in de kapel weer een H.

Mis gevierd. Hiervoor is de kapel opgeknapt en er wordt een stenen podium op de trappen van de kapel gebouwd. Dit jubileumfeest is het begin van een hernieuwde jaarlijkse H. Mis in de openlucht, die gehouden wordt op de zondag voorafgaand aan de feestdag van de Heilige Antonius van Padua. In Nijnsel is het dan tevens kermis. De H. Mis wordt opgedragen in de zogenoemde 'Groene Kathedraal', het processiepark. In 2016 echter wordt, om het dorp Nijnsel leefbaarder te maken, via de provinciale regelingen IDOP (Integrale Dorpsontwikkelingsplannen) het centrum van Nijnsel gerenoveerd. Hierbij wordt ook het processiepark betrokken. Sedertdien is het park constant toegankelijk voor het publiek. In 2018, tot slot, is het podium voor de kapel weer verwijderd en is de kapel in zijn oorspronkelijke staat teruggebracht. De kapel is inmiddels een Rijksmonument en het processiepark is onlangs verder verfraaid met een prachtige kruisweg gemaakt en geplaatst door Nijnselse parochianen die hun gereedschap dankzij de Heilige Antonius van Padua altijd probleemloos terug kunnen vinden.

De Odakapel uit 1934 op het Martinuskerkhof. Aan de voet van de kapel ligt het graf van bisschop Bekkers

2. De Odakapel op het Martinuskerkhof: cadeau voor een feest

In 1903 wordt pastoor Adrianus van Erp benoemd tot pastoor van de Martinusparochie in Sint-Oedenrode. De pastoor van Erp is een vurig aanbidder van de Heilige Oda (690-726). Oda is de enige 'echte' Rooise heilige, althans volgens de 'rekkelijke Rooienaren'. Want ze heeft hier gewoond en is hier gestorven en begraven en zelfs het dorp is naar haar genoemd. Maar de 'preciezen' wijzen er op dat Oda niet in Rooi geboren is maar in Schotland en dan kun je dus onmogelijk een 'echte Rooise' zijn, hooguit een 'Rooise uit verdienste'. Als pastoor en deken organiseert van Erp jaarlijks in juni op de feestdag van Oda een viering nabij de Odaberg, die gelegen is op het kerkhof. Het op de berg aanwezige beeld is dan bedolven onder een zee van bloemen. Deken van Erp heeft er nooit een geheim van gemaakt dat het zijn uitdrukkelijke wens is dat het beeld op de 'berg' in een kapel geplaatst wordt. In 1934 gaat zijn wens in vervulling. De uitdrukkelijke wens van een pastoor is immers in de tijd van het 'Rijke Roomse Leven' meer dan de wens van een gewone sterveling. De parochianen hebben toen dan ook geld ingezameld voor de bouw van een kapel. De opdracht voor het ontwerpen van een kapel gaat niet naar de eerste de beste maar naar hoogleraar en architect Marinus Jan Granpré Molière (1883-1972). Hij is de oprichter van de Delftse school. Kenmerkend daarbij is dat de functie van een gebouw terug te zien moet zijn in de vorm. Hij gebruikt daarbij grote heldere bouwvolumes met gesloten gemetselde bakstenen muren en hoge daken. De Odakapel is volledig in de stijl van de Delftse school gebouwd. De kapel stelt de hut voor waarin Oda heeft geleefd. De tekst op de gevelsteen verwijst hiernaar: **"TER HERINNERING AAN DE HUT, WAARIN ST. ODA HIER LEEFDE EN STIERF (726), AAN DE KAPEL WAARIN HAAR GEBEENTE WERD VEREERD (1103) EN AAN HET ST. ODAHUISJE, IS BIJ HET GOUDEN-PRIESTERJUBILÉ VAN DEN HERDER DER PAROCHIE IN 1934, DEZE KAPEL GEBOUWD."** In de kapel wordt een nieuw Odabeeld geplaatst. Het oude beeld is bewaard gebleven door het aan de buitenzijde van de kapel te plaatsen. Aan de voorzijde zijn een aantal stenen ingemetseld met een aantal data als opschriften: **27/11", "14/5", "7/6" en "26/8"**.

Zij geven achtereenvolgens de volgende gebeurtenissen aan: de sterfdag van St. Oda in 726; de plechtige opgraving van St. Oda's gebeente in 1103; de priesterwijding van A.J. van Erp in 1884; en de inwijding van de kapel ter gelegenheid van het gouden priesterfeest van pastoor A.J. van Erp in 1934. De kapel wordt ingewijd door de toenmalige bisschop van Den Bosch Mgr. Diepen. Aan de voet van de kapel ligt 'de katholieke van de 20^e eeuw', de Rooise Mgr. Bekkers begraven. De kapel is een rijksmonument.

Wordt vervolgd!

Door: hemkundige kring 'De Oude Vrijheid', werkgroep geschiedenis
Contact: secretariaat@oudevrijheid.nl
Extra informatie op www.oudevrijheid.nl klik op Rooise Streken

**HEEMKUNDIGE KRING
DE OUDE VRIJHEID
Sint-Oedenrode**